

Vakıflar Dergisi

80. Yıl

Özel Sayısı

Ankara 2019

VAKIFLAR DERGİSİ

Yıl: 2019 - 80.Yıl Özel Sayısı - Hakemli Dergidir.

TÜBİTAK ULAKBİM
Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT) tarafından taranmaktadır.

Sertifika No: 16651

ISSN: 1011-7474

e-ISSN: 2564-6796

Sahibi

Vakıflar Genel Müdürlüğü Adına
Dr. Adnan ERTEM

Yayın Koordinatörü

Rifat TÜRKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mevlüt ÇAM

Yayın Yönetmeni

Mehmet KURTOĞLU

Editörler

Hüseyin ÇINAR, Fatih MÜDERRİSOĞLU

İngilizce Editörü

Miyase KOYUNCU KAYA

Tashih

Hasan DEMİRTAŞ

Dergi Sekreteryası

Hasan DEMİRTAŞ

Yayın Kurulu

Prof.Dr. Mehmet BULUT	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ÇINAR	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof.Dr. Yılmaz KURT	Ankara Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Mehmet ÖZ	Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Ali YILMAZ	Uşak Üniversitesi
Doç.Dr. Miyase KOYUNCU KAYA	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatih MÜDERRİSOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Murat YILMAZ	Ahmet Yesevi Üniversitesi

Yayın Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mahmut AK	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Enver ÇAKAR	Fırat Üniversitesi
Prof.Dr. Abide DOĞAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Géza DAVID	Macar Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ	Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Özer ERGENÇ	Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Süreyya FAROQHI	Bilgi Üniversitesi
Prof.Dr. Zekeriya KURŞUN	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KAYA	Ankara Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Yunus KOÇ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Heath W. LOWRY	Bahçeşehir Üniversitesi
Prof.Dr. İlber ORTAYLI	MEF Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin SUBAŞI	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Prof.Dr. Eugenia KEREMLİ ÜNAL	Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Aysıl TÜKEL YAVUZ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ	Hacettepe Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Musa YILDIZ	Ahmet Yesevi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Vefa ÇOBANOĞLU	İstanbul Üniversitesi
Dr. Rhoads MURPHEY	Birmingham Üniversitesi (Emekli)
Evangeila BALTA	Ulusal Yunan Araştırma Vakfı / Yunanistan
Mehmet Çetin	Araştırmacı

Yayın ve Danışma Kurullarındaki isimler unvan ve soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Dergimize gönderilen yazılar, önce yayın kurulunca incelenir ve uygun bulunanlar, değerlendirilmek üzere alanında çalışması ile tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süreyle saklanır. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan yazı, belge ve fotoğrafların her türlü hukuki mesuliyeti yazarına aittir.

Yazışma Adresi:

T.C.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı
Vakıflar Dergisi Atatürk Bulvarı. No: 10 06050 Ulus / ANKARA / TÜRKİYE
Tel: (0312) 5096000 - Faks: (0312) 324 47 22
e-posta: vakiflaryayin@yahoo.com - web: www.vgm.gov.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Vakıflar Hangi Statüde Bir İdarî Yapı İle Yönetilmelidir?	11
What should be the Statute and Administrative Structure of Waqfs?	
Nazif Öztürk	
İktisat Tarihi Açısından Vakıflar	73
Waqfs From The Perspective Of History Of Economics	
Murat Çizakça	
Nakid Para Vakfı İle İlgili Çivi-zâde'nin Ebussu'ûd'a Yazdığı Reddiye Risâlesi	87
Refutation of Chiwi-zadah against Abussu'ud Effendi on Cash Waqfs	
Ahmet Akgündüz	
Gelenekçi Osmanlı Islahat Düşüncesinde Temlikler ve Vakıflar	103
Waqfs and Temliks (Freehold Properties) in Traditional Ottoman Reform Thought	
Mehmet Öz	
Osmanlı Finansal Zihniyetinin Bir Göstergesi Olarak Para Vakıflarına Bir Bakış	115
A Look at the Cash Waqfs as an Indicator of Ottoman Financial Mentality	
Mehmet Bulut - Cem Korkut	
Osmanlı Su Yapılarında Vakıfların Rolü: Tesis, Onarım ve Hizmet Giderlerinin Finansmanı	135
Role of Waqfs in Ottoman Water Structures: Financing the Construction, Repair and Service Expenses	
Said Öztürk	
Muhasebe Kayıtları Işığında Mektep Vakıflarının Gelir Giderleri: 18. Yüzyıl Sonları Üsküdar Örneği	159
Income and Expenses of the School Waqfs in the Light of Accounting Records: Example of the Late 18th Century Üsküdar	
Süleyman Kaya - Muhammed Emin Durmuş	
Tuna Sahilinde On Altıncı Yüzyılda Kurulmuş Bir Osmanlı Yerleşimi: İsmail Geçidi Kasabası	189
An Ottoman Town situated in the basin of Danube at the end of the sixteenth century: The town of İsmail Geçidi	
Mehmet Akif Erdoğan	
Dedebalıların İzinde II: Dedebalı Zaviyesi ve Harmancık Kazası Dedebalı Karyesi	211
In Pursuit of Dedebali Community II: Dedebali Zawiyyah and Dedebali Village of Harmancik District	
Saim Savaş	
Vakıf Medeniyeti	245
Prof. Dr. Halil İnalçık	
Prof. Dr. İlber Ortaylı İle Vakıf Medeniyeti Üzerine	249
Mahmut Bıyıklı	
Semavi Eyice İle Bir Sohbet Bir Konferans	255
M. Sacit Pekak	

Bir ınarın Ardından: Prof Dr. Hakkı Acun'un Yaşam Öyküsü ve Bilimsel Kişiliği.....	289
M.Fatih Müderrisoğlu - Bülent İşler	
Orhan Cezmi Tuncer: Her Vakıf Yapısında Tanrısal Güzelliđi Gördüm	297
Mehmet Kurtoğlu	
Hocası Prof. Dr. Rahmi Hüseyin Ünal'ın Kaleminden Sanat Tarihçi Yekta Demiralp	307
Rahmi Hüseyin Ünal	
Türkiye'deki Bizans Sanatı Tarihinin Bir ınarı: Hocam Prof. Dr. Yıldız Ötüken	311
Zeynep Mercangöz	
Geçmişten Geleceđe Bir Vizyon Çizmek (Vakıflar Genel Müdürlüđu Yayıncılığı).....	321
Publishing of General Directorate of Foundations; A Visionary Look From Past to Future	
Mehmet Kurtoğlu	
Vakıflar Dergisi 2013-2019 Yayın Dönemi (40-50. Sayılar) Deđerlendirmesi ve Bibliyografyası	343
Waqfs Journal 2013-2019 Publication Period (40-50 issues) Evaluation and Bibliography	
Hasan Demirtaş	

Türkiye'deki Bizans Sanatı Tarihinin Bir Çınarı: Hocam Prof. Dr. Yıldız Ötügen*

Zeynep Mercangöz**

Bizans sanatının Türkiye akademik ortamında büyümesinde rolü büyük olan bilim insanı Yıldız Ötügen, yayınları kadar yetiştirdiği Bizans araştırmacıları ile gerçek bir çınardır.¹ Almanya'daki lise ve üniversite eğitiminin ardından, 1974'te Prof. Horst Hal-lensleben'in danışmanlığında tamamladığı İsa Kapı Mescidi und Medresesi in İstanbul başlıklı doktora tezini bitirdikten sonra yurda dönen Y. Ötügen, 1975 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde akademik yaşamına başladı.² Kendisinin öğretim görevlisi olarak Sanat Tarihi Bölümüne girişi benim de mezun olduğum yıldır. Bir önceki yıl bölüme doktoralı asistan olarak dâhil olmuş; kısa bir süre aynı evi paylaştıkları Prof. Dr. Ebru Parman ile bizleri Bizansçı olarak şekillendirdiler. Prof. Yıldız Ötügen akademik yaşamını, 1989-94 ve 2004-07 yıllarında iki dönem başkanlığını yaptığı bölümde, otuz yılı aşkın hocalığı ile bir Hacettepeli olarak sürdürmüştür³.

* Kendisi hayatta olmasına karşın, hiçbir şey anımsamadan hasta yatan saygıdeğer hocam için kaleme aldığım bu satırlarla hem onu yâd etmek hem de böylesine erken onsuz kaldığımız için de bir acıyı dile getirmek istedim.

** Prof.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir-Türkiye; zeynep.mercangoz@ege.rdu.tr.

- 1 Yüksek Lisans (1976-1978) ve Doktora (1981-1985) çalışmalarında kendisinin ilk lisansüstü öğrencisi olmamın haklı gururunu duymaktayım. Sonrasında Mine Kadiroğlu, Sacit Pekak, Sema Doğan, Yelda Olcay, Meryem Acara, Nilay Çorağan, Ayşe Çaylak ve adlarını bilemediğim daha onlarca gençle gerçekleşen tezler; yüzey araştırmaları, kazı ve projeleri çınarın gövdesi olarak yorumlamaktayım. (Yanılmıyorsam son doktora öğrencisi Ebru Fındık idi ki tezini Sema Doğan'la tamamladı). "Yıldız Ötügen Ekolu"nın bireyleri olarak ondan aldığımız feyzi çoğaltarak öğrencilerimizle paylaşmamız da ağacın yayılıp büyüyen dallarını ifade eder. Nitekim Yıldız Hocam, öğrencim Doç. Dr. Emine Tok'un doktora jürisinde ona "torunum" diye hitap ederek hem beni hem de Tok'u gururlandırmıştı. Bu bağlamda Yıldız Ötügen'i, 1880'lerde Osman Hamdi ile başlayıp Celal Esat Arseven'lerle devam eden Türkiye Sanatı tarihinde, 1955-1960'larda Semavi Eyice ile kurumsallaşmış olan Bizans sanatı ve arkeolojisinin Anadolu'ya yayılmasını gerçekleştiren bilim insanı olarak düşünmemiz gerekir.
- 2 Biyoloji öğretmeni anne ile Milli Kütüphane'nin kurucusu ve bürokrat eğitimci bir babanın, kısaca okumuş bir ailenin çocuğu olarak, ergenlik çağında okumaya gittiği Almanya'nın Yıldız Ötügen'in kişiliğinde hayli önemli rolü vardır. Diğer bir deyişle titiz ve zorlu bilimsel çalışmalarından çevresindeki gençleri yetiştirmesine kadar tüm işlerinde, bilimsel meraklarla duygu dolu davranışlar hep iç içedir.
- 3 Ege Üniversitesi'nde başladığım ve halen devam eden akademik yaşamımda, mezun olduğum Hacettepe Üniversitesi'nin yeri ayrıdır. Ama kendimi bir Bizans araştırmacısı olarak kabullenişimi hocamın kazandırdığı bilgi ve becerilerle özgüvene borçluyum. O tüm öğrencilerini, kimi zaman "tavuk ve civcivleri" kinayeli benzetmeleriyle, etrafında toplayarak hepimize öncelikle bu aidiyeti kazandırdı. Sadece bizleri değil, evlerimize gelerek tanıştığı ailelerimizi de bu halkaya dâhil etmiştir. Acı-tatlı çeşitli vesilelerle bizleri toplar, birbirimizi ziyarete teşvik ederdi. O sadece iyi günlerde yanımızda olmadı; Sema'nın deyişiyle, kötü gün dostuydu aynı zamanda.

Kendisini andığım bu satırlarda yayınlarını da hatırlatmak istedim ve ekte seçerek yer verdiğim çalışmalarını 6 grup altında topladım. Doktorası Osmanlı döneminde bir medrese grubu içinde mescit olarak kullanılmış Bizans yapısını konu almaktaydı (A1). Bu nedenle hemen ardından kaleme aldığı yazılar da (A2-A5) tez konusuyla yakından ilişkili olarak Mimar Sinan medreselerinin gruplandırılması (A2) ve 14.-16. yüzyıl Osmanlı medreseleri (A3) hakkındadır ve Türk İslam sanatı araştırmacılarınca yadırgansa da bunlar Yıldız Hanımın tezi için yaptığı özgün araştırmalardır. Aslında kendisi bir ara Almanya'da aldığı Arapça derslerden de söz etmişti. Dolayısıyla bunu hiç konuşmadık ama muhtemelen Osmanlı Sanatı konusunda da seminerleri veya dersleri olmalıydı. Diğer yandan onun *Vakıflar Dergisi*'nde yayımlanan *Son Devir Bizans Mimarisinde Cephe Süslemeleri* (A4) başlıklı makalesi ise tezinin beraberinde araştırılan, bu kez Bizans konulu bir yayındır ve rahmetli hocam *Prof. Dr. Semavi Eyice*'nin çalışmaları gibi, önemli bir kaynak yayındır. Doktora sonrası çalışmaları arasında, bağımsız başlıklarda bu kez farklı bir ayrıntıda, Bizans freskolarına ilişkin iki yayına (B1-B2) da burada yer verdim.

Prof. Ötügen, Kapadokya bölgesini, özgün doçentlik çalışması için konu olarak seçmişti ama 1981 yılında jüri ve izleyici önünde verdiği doçentlik deneme dersi (o günlerde akademik mevzuat böyleydi), “Resimli Bizans Elyazmaları” konusundaydı. Öylesine dolu, öylesine ayrıntılı bir dersti ki, son derece etkilenmiştim. Halen devam eden Bizans Estetiği derslerimde, hocamın akıcı anlatımıyla sunduğu eserleri aynı heyecanla öğrencilerimle paylaşmaktayım. Nedendir bilinmez kendisi bu konuda hiç yayın yapmadı. *Yıldız Ötügen*'in üçüncü yayın grubunu doçentlik araştırmaları ile ilgili Kapadokya konulu işleri olarak bir araya getirdim (C1-C13). Bu bağlamda yazdıkları Bizans'tan Türk yapılarına kadar mimari ve çok az da kaya kiliselerindeki duvar resimleri hakkındadır. Bölgeyi konu alan çalışmaları arasında, İngilizce ve Türkçe iki ayrı yayın halinde Göreme (C11) ve İhlara Vadisi (C12) başlıklı el kitaplarını burada ayrıca hatırlatmak isterim.

1980'lerde *Hacettepe Sanat Tarihi Bölümü* elamanları olarak *Yıldız Ötügen*, *Aynur Durukan*, rahmetli *Hakkı Acun*⁴ ve *Sacit Pekak*'la Vakıflar adına bir yayın yapmak üzere, Bursa çevresi yapı belgelenmeleri için bir çalışma grubu oluşturmuşlardı. Baskın karakterli bu dört renkli kişinin yoğun araştırma programına, İznik'te buldukları sırada bir-iki günlüğüne konuk olmuştum. Yapılan işlerin zahmetine, koşulların şimdiki hiçbir gencin kabul edemeyeceği kadar zorluğuna karşın Yıldız Hanımla beraberindekilerin azimle sürdürdükleri çalışmalarda yorgunluktan gerilen sınırları rahmetli Hakkı'nın esprileriyle yumuşatmasına ve daha nice hoş anekdotlara tanık oldum. Tüm yaşananları ve 1986 yılında yayınlanan o çalışmayı (D1), hocamın (kuşkusuz diğerlerinin de) bilimsel kariyerinde bir olgunlaşma deneyimi olarak yorumlamaktayım. Ekteki on beş yayın (D2-D16) Prof. Yıldız Ötügen bibliyografyasında doçentlik sonrası yapılmış derin içerikli ve son derece önemli çalışmalardır. Kendisinin 1996 yılında Almanca olarak yayınladığı Bursa çevresi antik ve Bizans dönemi taş eserlerini konu alan kitabı (D8), Vakıflar için yapılan çalışmalardan kaynağını alır. Yıldız Hanımın *Alman Arkeoloji Enstitüsü*'nden destek aldığı bu projenin arazi çalışmalarında, bu kez benimle *Sacit* vardık.⁵ Dağ bayır dolaşarak belgelenen Bizans mimari plastikleri, el birliğimizle bu konudaki başvuru

4 Nur içinde yatsın, Hakkı Acunu biraz erken ve zamansız kaybettiğimizi düşünüyorum. “Takdir-i İlahi”, ne dense boş sanırım.

5 Nice macerayı barındıran bu arazi günlerini Hocamın disiplinli çalışmasını gözlemlemem ve onunla yakınlaşmam açısından bir şans olarak var saymaktayım. Ama aynı zamanda bu yüzey araştırmalarının bizim ve hatta Yıldız Hanım için bilgi ve becerilerimizin gelişmesine vesile olduğunu düşünüyorum.

yayınlarından olan bir kitaba konu olmuştur. Prof. Ötügen'in doçentlik sonrası önemli yayınları arasında, onun hocası *H. Helensleben*'in 65. doğum günü için yapılan bir yayının içindeki monografi (D7) ile *Vakıflar Dergisi*'ndeki "Bizans Duvar Tekniklerinde Tektonik ve Estetik Çözümler" (D3) başlıklı makalesini de saymalıyım. Özellikle ikincisi bu konuda biz Bizans mimarisi çalışanlarına hala bir kaynak yayındır.

1989 yılında Kültür Bakanlığınca düzenlenen Kazı Sonuçları toplantısının on birincisi Antalya'da gerçekleşmişti. Hocamla dinleyici olarak katıldığımız⁶ toplantının Müze'deki resepsiyonu sırasında o zamanki Antalya Arkeoloji Müzesi Müdürü *Kayhan Dörtlük*, Demre'de *Aya Nikola Kilisesi*'nde kazı önermişti Yıldız Hanıma. Prof. Ötügen'in son bilimsel serüveni "Likya Araştırmaları ve Aziz Nikolaos Kazısı Çalışmaları" için o daveti bir "kader akşamı" olarak var sayarım.⁷ 1989 yılında Antalya Müzesiyle birlikte kazıya başlayan Yıldız Ötügen, çalışmaları 1992-2009 yıllarında Bakanlar Kurulu kararıyla kazı başkanı olarak yürüttü.⁸ Artık yaptığı neredeyse tüm yayınlar kazı ve Likya bölgesine ilişkindi. Metnimizin ekinde, Kültür ve Turizm Bakanlığının kazı sonuçları toplantılarına sunulan bildiri ve raporları dışarıda bırakarak, bu konudaki başlıca yayınlara da yer verdik (E1-E16). Kuşkusuz ekipte daha uzun süre yer alan öğrencilerinin Yıldız Hanım'la ilgili sayısız anıları olacaktır. Benim sadece bir kez uğradığım kısa süreli kazı günlüğümde hocamın mimari plastik profili alma konusunda gençlere bilgi vermemi ve bir gün de makarna pişirmemi istemesini hatırlıyorum⁹. Bir de Rahmi Koç'un Demre

6 Yıldız Hanımın örnek almaya çalıştığım bir özelliği, beni ve tabii ki tüm diğer öğrencilerini her türlü konferans ve toplantılara beraberinde adeta sürüklemesidir. Antalya'daki sempozyum onunla birlikte gittiğimiz ilk bilimsel etkinliklerdendi. Böylesi toplantılarda sadece ona eşlik etmiyor, aynı zamanda bilgilenip feyz alıyorduk. Diğer yandan onun tarafından onurlandırılıyorduk aynı zamanda. Nitekim daha yüksek lisans tezimi çalışırken, yerli yabancı meslektaşları ile zarif bir şekilde tanıştırmıştı beni. "Trabzon'daki Bizans yapılarını çalışıyor" şeklinde takdim etmiş ve hatta kimilerine "meslektaşım artık" diye sunmuştu ki bu da benim koltuklarımı kabartmaya yetmişti. Aslında bu yanı onun Avrupa görgüsüne işaret ediyordu kuşkusuz. Tüm öğrencilerini arkadaşı gibi göreyerek bizlerle özel anılarını paylaşması ise Türk'e özgü duygusallığın bir göstergesiydi. Yıldız Ötügen'in bilimiyle birlikte bize açtığı iç dünyası, Almanya'daki, kısmen yalnız geçen günlere geri giden çocuğu özelemlerinden mi kaynaklanıyordu bilemem ama biz bu tatlı sert ilişkiler içinde çalışmalarımızı yürüttük. Özellikle Sacit Pekak'la biraya geldiğimizde gülererek paylaştığımız, "hocamızın seçilmiş öğrencisi" olma duygusunu uyandıran bu özel sohbetleri unutmuyoruz. Yaptığımız işlerde, bazen bizleri ağlatacak kadar sert eleştirileri ise bilimsel anlamda hepimizi olgunlaştırdı. Bu tatlı sert yanıyla hocamızı çok sevdim.

7 Kendisinin o günlerdeki heyecanı gözümün önünden hiç gitmedi. Bir diğer gururla hatırladığım, ama onunla olamadığım için üzüldüğüm ayrıntı da teklifi aldığı o gece bana "sen de olmalısın bu işin içinde" demişti. Ege Üniversitesindeki yeni asistanlık günlerimde sadece kısa aralıklarla kazıya katılabildim. Kendisi ile çalışmanın güçlüğü de gözümü korkutmuş olmalı ki doktora sonrasında Batı Anadolu'da araştırmalar yapmak istediğimi belirterek Yıldız Hanımdan izin istemiş, Demre'ye gitmemiştim. Onun bölüm başkanımız Prof. Rahmi H. Ünal'a "yetiştiriyorsun, tam onlardan bir şeyler beklediğinde kaçıyorlar" bağlamındaki serzenişleri hala kulağımdadır ve hatırladıkça içimi burkar. 1991 yılında Kuşadası, Kadikalesi'nde kazılara başladıktan sonra, hocam Prof. Ötügen her türlü davranışlarıyla rehberim oldu. Yetiştirdiğim gençlerle beraber şeyleri yaşadığımda onun neler hissettiğini anlamıştım: Zira kazı bir ekip işiydi ve usta-çırak ilişkisi gibi ekip de genelde hocalardan öğrencilere artarak devam eden bir disiplindi.

8 Demre Aziz Nikolaos kazı ve restorasyon çalışmaları, kazının başından beri yanında olan öğrencilerinden Prof. Dr. Sema Doğan tarafından, 2012'de Antalya Müzesi ile birlikte yeniden başlatıldı. Prof. Doğan kazı başkanı olarak çalışmaları 2013 yılından bu yana da Bakanlar Kurulu kararıyla sürdürmektedir.

9 Sonraları kazı ekibi hemen karşıdaki lokantada yiyorlardı ama benim de bulunduğum ilk kazı sezonlarında, pek çok arkeolojik kazıda olduğu gibi, öğrenciler yemek yapıyorlardı sanırım. Kazı temsilcisi olarak rahmetli Ertuğrul Danık'ın bulunduğu kazı sezonunda hocamın isteğini nasıl karşılamıştım ayrıntıları bilemi-

Nikolaos Kilisesi'ni ziyaretini: Öğrenciden işçiye hepimizin bildiği bir gerçek vardır ki kazıda çalışırken Yıldız Hanım hayli gergindir ve ters davranır. Böyle bir çalışma anında, kilise ile kazı alanı arasındaki ahşap paravana üzerinden başını uzatan iki kişi, kazıyı görüp göremeyeceklerini sorduklarında, Yıldız hanım ölçmekte olduğu tuğladan kafasını kaldırmadan “göremezsiniz” diye yanıt vermişti. Ziyaretçilerin nazik bir şekilde kendilerini tanıtmalarından sonradır ki hocam tarafından içeri kabul edildiler; kazı alanı bizzat kendisi tarafından gezdirildi ve sonra da buluntuların belgelendiği galeride çalışmalar konusunda bilgi verildi. Ziyaretçilerden biri olan Rahmi Koç bundan memnun olmuş olmalı ki sonradan kilise ile ilgili bir projeye destek vermişti. Ve hatta biraz da Yıldız Hanımla dost oldular sanırım.

Yine Koç Ailesinin bir tür vasiyetini yerine getirmek üzere *Sevgi Gönül* için yapılmasını planladıkları Bizans kongreleri konusunda oluşturulan bilim kurulunda, 2004 yılından sağlığına ilişkin sorunların başladığı 2013 yılına kadar Prof. Dr. Yıldız Ötügen de vardı.¹⁰ Özellikle ilk toplantılarda katılımcıların belirlenmesinde rahmetli Sevgi Gönül'ün “gençlerin bu seminerlerde olması gerektiği” sözünü hep hatırlattı ve o nedenledir ki bu sempozyumların ilkinde, Türkiye'de Bizans çalışmalarına adımını atmış nice “taze Bizansçı” bildiriler sunma şansı buldu. Bu gayretleri ile hocamın Türkiye'deki Bizans araştırmacılarını teşvikte bir rolünün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bizans sanatı ve tarihinde önemli bir zaman dilimi gibi düşünerek benim ve Yıldız Hanımın önerisiyle 12. ve 13. yüzyıllardaki değişim konusu ilk *Sevgi Gönül Uluslararası Bizans Sempozyumu* ve ilk sergi için danışma kurulunca kabul görmüştü. Bu bağlamda hepimizin üstlendiği görevlerde, müze müze dolaşarak eser seçiminden katalog yazımına; bildiri sunumlarından sergi kataloğunun hazırlanmasına kadar çeşitli aşamalarda, tüm kurul üyeleri ile birlikte Prof. Ötügen'in katkıları olmuştur¹¹. Ekteki yayınlarının son grubu olarak (F1-F4) yer verdiğimiz Sevgi Gönül Sempozyumu metinleri bu emekleri gösterir ve onun üretkenliğinin başka bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır.

Hocam Prof. Dr. Yıldız Ötügen, 88 kadar yayının yanı sıra oldukça dolu dolu bilim yaşamına sahiptir. *Alexander von Humboldt Vakfı* (1989) *Berlin Alman Araştırma Enstitüsü* (1990) üyelikleri; *Byzantinische Zeitschrift* için *Bibliyografya* (1992-1998) ile *Avusturya Bilimler Akademisi*'nin “Anadolu Antik Dönem Mozaik Korpusu” (1993) çalışmalarına verdiği bilimsel katkılar, onun uluslararası etkinliklerinden bazılarıdır. Bunların yanı sıra Ankara (1987-1990) ve Antalya (1999-2003) Korumu Kurulu ile Yüksek Kurul üyelikleri (2000-2003) gibi çeşitli görevler de onun yaşamının diğer yoğun işleri olmuştur.

Sema Doğan ve hocamın benden sonraki ikinci doktora öğrencisi *Mine Kadiroğlu*'nun birlikte yayına hazırladıkları “Bizans ve Çevre Kültürler-Prof. Dr. Yıldız Ötügen'e Armağan” (2010) kitabının kendisine taktim edildiği törendeki mutluluğu, Hocamın sağlıklı günlerinin güzel bir anısı olarak hafızamdan silinmeyecektir.

yorum ama ilk kez bir gruba makarna yapmaya çalışmıştım, onu çok iyi hatırlıyorum.

10 Prof. Dr. Baha Tanman'ın Sayın Ömer Koç'a önerdiği isimlerle bir araya gelen danışma kurulunun çekirdek kadrosunda Prof. E. Parman, Prof. A. Ödekan, Prof. M. Delilbaşı gibi büyük hocaların arasında benimle birlikte N. Necipoğlu, E. Akyürek ve V. Bulurlu da vardık. Her birimiz sempozyumun logosunun seçiminden, toplantı temalarının belirlenmesi ve ilk sergilerde yer alacak eserlere karar verilmesine kadar tüm çalışmalarda çok heyecanlı idik. Ama tüm bu coşkularda hocam Yıldız Ötügen'in enerjisinin varlığının altını çizmek gerekir.

11 Benzer müze araştırmalarımızı, kendisiyle birlikte Yelda Olcay ve Sacit Pekak'ın da içinde bulunduğu bir grupla, 1994-1995 yıllarında Yıldız Ötügen'in başkanlığındaki ERONTALIA “Türkiye'de Bizans Sanatı” başlıklı sergi için de yaptığımızı hatırlıyorum. Sergi 1997 yılında Brüksel'de gerçekleşmişti.

Prof. Dr. Yıldız Ötügen (1945-) Bibliyografyası

- A1. *İsa Kapı Mescidi und Medresesi in İstanbul*. 2 vols. Bonn 1974.
- A2. “Mimar Sinan Medreselerinin Tiplendirilmesi”, *II. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, 7-9 Ekim 1976, *Tebliğler*. İstanbul 1976. s. 48-49.
- A3. “14.-16. Yüzyıl Osmanlı Medreseleri”. *Erzurum Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. A. Gabriel’e Armağan, 9 (1978), s. 337-371.
- A4. “İstanbul Son Devir Bizans Mimarisinde Cephe Süslemeleri”. *Vakıflar Dergisi*, 12 (1978), s. 213-233.
- A5. “İstanbul Kiliselerinin Fetihden Sonra Yeni Görevleri, Banileri ve Adları”. *Hacettepe Üniversitesi, Beşeri Bilimler Dergisi*, 10/2 (1979), s. 71-84.
- B1. “Yatağan İlçesine Bağlı Yava Köyü Yakınlarındaki Bizans Freskoları”. *İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı*, 7 (1976/77), s. 86-106.
- B2. “Akhisar Çanlı Kilise Freskoları”. *Doç. Dr. B. Cömert’e Armağan Kitabı*. Ankara 1980. s. 303-320.
- C1. “Zweischiffige Kirchen in Kappadokien und in den angrenzenden Gebiete”, XVI. International Byzantinistenkongress, Akten II/4, Wien 1982, 543-552.
- C2. “Mamasun’da Pir Şemmas Tekkesi veya H. Mamas Kilisesi”. *Yeni Adam*, 935, (Nisan 1983), s. 9-12.
- C3. “Kappadokya Bölgesi Çalışmaları”. *Kültür Bakanlığı I. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (İstanbul 1983), Ankara 1984, s. 89-103.
- C4. “Göreme Projesi Yapı Seçimindeki Kriterler-Sorunlar ve Öneriler”. *Kültür Mirasımızı Koruma Semineri, Tebliğler*. İstanbul 1984. s. 121-123.
- C5. “Selime’de Derviş Akın Kilisesi ve Mezar Odası”. *Prof. Dr. S.K. Yetkin’e Armağan Kitabı*. Ankara 1984. s. 293-316.
- C6. “Kappadokya’da İlk Batılı Seyyahlar”. İstanbul’dan Göreme’ye Kültür Mirasımız. İstanbul 1984. s. 2-3.
- C7. “Kappadokya Bölgesindeki Kapalı Yunan Haçı Kiliselerde Resim Programı”. *Ege Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, 3 (1984), s. 143-167.
- C8. “Book review L. Rodley, *Cave Monasteries of Byzantine Cappadocia*”. Cambridge 1985, *Bellesten L/197* (1986), 607-610.
- C9. “L’eglise Saint Mamas”. *Monuments de la Cappadoce paienne et chretienne Doss. Hist. et Arch.* 121 (1987), 60-61.
- C10. “Niğde’nin Eski Andaval Köyündeki H. Konstantinos Bazilikasının Freskoları”. *Prof. Dr. R. Oğuz Arık Armağanı*. Ankara 1987. s. 125-145.
- C11. *Göreme*. Kültür ve Turizm Bakanlığı 194, Ankara 1987.
- C12. *Ihlara Vadisi*. Kültür Bakanlığı/1126, Tanıtma Eserleri 33, Ankara 1990
- C13. “The art-historical Significance of Rock-Cut Churches in Göreme”. *The Safeguard of the Rock-Hewn Churches of the Göreme Valley, Proceedings of an International*

Seminar, Cappadocia 5-10th Sept. 1993. Icom Unesco- Ministry of Culture (Turkey), Roma 1995. s. 15-26.

D1. *Türkiye'de Eski Eserler ve Vakıf Abideleri IV' Bursa İlçeleri*. Ankara 1986 (A. Durukan, H. Acun, S. Pekak ile birlikte).

D2. "Karacabey'in Tophisar Köyündeki Ortaçağa Ait Buluntular". *Ege Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, 4 (1988), s. 89-99.

D3. "Bizans Duvar Tekniğinde Tektonik ve Estetik Çözümler". *Vakıflar Dergisi*, 2(1990), s. 395-410.

D4. "Notes on the Monuments of Turkish Thrace". *Anatolian Studies*. 39 (1990), s. 121-149 (R. Ousterhout ile birlikte).

D5. "St. Nicholas Churches in Anatolia and Thrace". *Doç. Dr. E. Atalay'a Armağan Kitabı*. İzmir 1991. s. 123-130.

D6. "Ein monolith-anthropoider Sarkophag in Karasu". *Memory for Prof. Dr. Laskarina Bouras (Athens Benaki Mus.)*. Athens 1994. s. 241-244.

D7. "The Byzantine Church at Çeltikdere (Bolu)". *Studien zur Byzantinischen Kunstgeschichte, Festschrift für Prof. Dr. Fl. Hallensleben zum 65. Geburtstag*. Amsterdam 1995. s. 85-92.

D8. *Forschungen im Nordwestlichen Kleinasien, Antike und Byzantinische Denkmäler in der Provinz Bursa*, 288 s., 24 Abb., 48 Taf., Tübingen 1996.

D9. "Bizans Mimarlığı ve Sanatı". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. mad.,11, İstanbul 1998. s. 252-262.

D10. "İkona" mad., *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1998. 836-837.

D11. "Opus-Sectile Fussböden in der Türkei, Neue Funde und Konservierungs-fragen", (Neue Forschungen und Restaurierungen im Byzantinischen Kaiserpalast von İstanbul, ed. W. Jobst-R. Kastler-V. Scheibelleiter), Akten der Internationalen Fachtagung vom 6.-8.November 1991 in İstanbul, Wien 1999, 41-46.

D12. "Konstantin IX. Soliman, Einzelkämpfer, Siegesbringer und die Unbesiegbare". *Byzantine Constantinople/Monuments, Topography and Daily Life*, (Ed.) N. Necipoğlu. Boğaziçi University Workshop, 7-10 April 1999, Leiden 2001, s. 175-185.

D13. "Ioannes Orphonotrophos aus Paphlagonien-Ein 'Sui Generis'". *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan, 10-13 Ekim 2001, Bildiriler*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir 2002. s. 443-450.

D14. "Türkiye'de Bizans Sanatı". *Toplumsal Tarih Dergisi*, 112(2003), s. 78-79.

D15. "Işık -Yaşam, PWC-ZWH". *Calbis, Baki Öğün'e Armağan*. Ankara 2007. s. 131-136.

D16. "Neue Aspekte zur Datierung der mittelbyzantinischen Bauplastik in Kleinasien". *La Sculpture Byzantine VIIe-XIIe siècles, Colloque Internationale, Ecole Française d'Athènes, Athens, 6-9 September 2000, Bulletin De Correspondance Hellenique, Supplement 49, 2008, 105-122*.

- E1. “1989 Yılında Antalya’nın Demre İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Yapılan Çalışmalar”. *VIII. AST*. (Ankara 1990) Ankara 1991. s. 179-192.
- E2. “Kirche des Heiligen Nikolaos in Demre (Myra), Arbeit in den Jahren 1989-90”, *XVIIIe Congres Int. des Etudes Byz., Moscou 8-14 August 1991, Summeries of Communications II, Moscou 1991*. p. 853-856.
- E3. “Demre’deki Çalışmalarda Ele Geçen Küçük Buluntular”. *1992 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*. Ankara 1993. s. 102-117.
- E4. “Likya Ortaçağ Araştırmaları ve Demre, Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı”. *Adalya*, 1(1996), s. 73-86.
- E5. “Die Nikolaoskirche in Myra im Licht der neuesten Forschungen”. *Fremde Zeiten, Festschrift für Prof. Dr. Jürgen Borchardt*. Wien 1996. II 227-238.
- E6. “Likya Ortaçağ Araştırmaları ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı”. *Adalya Dergisi*. I, (1996). Antalya 1997. s. 73-85.
- E7. “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısının Ortaçağ Araştırmalarına Katkısı”. *Ege Üniversitesi Yıllığı IX*, (1998), s. 85-102.
- E8. “Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Mekân ve Küçük Buluntu İlişkisi”. *IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu*. Van 2000. s. 273-288.
- E9. “Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Opus Sectile Yer Döşemesi ve Kazıda Ortaya Çıkan Opus Sectile Buluntular”. *Anatolia at Daylight, Essays in Honour of Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu*. İstanbul 2001. s. 182-189.
- E10. “Likya Bölgesindeki Kazı ve Yüzey Araştırmaları Çerçevesinde Ortaçağ Seramikleri”. *Adalya*, 6 (2003), s. 233-249.
- E11. “Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları ve Duvar Resmi Çalışmalarından Örnekler Delikli Levhalar”. VIII. Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu, 7-9 Nisan 2003, Sakarya Üniversitesi, *Fen Edebiyat Dergisi*, 7/1, (Sakarya 2005), s. 289-294.
- E12. “2002 Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısında Ulaşılan Sonuçlar”. *VII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 7-9 Nisan 2003*, (Ed.) Gülgün Köroğlu. TC Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. İstanbul 2006. s. 88-97.
- E13. “La Basilica di San Nicola a Myra”. *San Nicola di Bari, II corpo e l’immagine tra Oriente e Occidente Bari, Castello Svevo, 6 dicembre 2006 - 6 maggio 2007*. SAN NİCOLA, Splendori d’arte d’Oriente e d’Occidente. s. 47-60, 23 Abb.
- E14. “Myra-Demre Aziz Nikolaos Kilisesi-Mimari değerlendirmeler”. *The Third International Symposium on Lycia 7-10 November Antalya*. vol.II, İstanbul 2007. s. 523-536, 4 Plate, 12 Abb.
- F1. Mimarlık Bezemesinde Taş Eserler / Stoneworks in Architectural Decoration”. “*Kalınlar*” 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans/ “*The Remnants*” 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey. ed. A. Ödekan, İstanbul 2007. p. 29-33 (E. Parman, S. Doğan ile birlikte).

F2. “Resim Sanatında İnancın İmgeleri / Images of Faith in the Art of Painting”. A. Ödekan (Ed.) “Kalanlar” 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans / “The Remnants” 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey, ed. A. Ödekan. İstanbul 2007. p. 33-37 (V. Bulgurlu, S. Yandım, N. Peker ile birlikte).

F3. “Katalog / Catalogue: Hayvan figürlü taş eserler / Stone works with animal motifs”. A. Ödekan (Ed.) “Kalanlar” 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans / “The Remnants” 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey. İstanbul 2007, p. 58, 64, 65, 87, 105, 122, 224, 240, 241, 242, 245, 251, 252.

F4. “Myra’daki Aslanlı Levha, 12. ve 13. Yüzyıllarda Orta Çağ Taş İşçiliğinde Üslupsal ve İkonografik Değişimler/The Lion Plaque from Myra and Stylistic and Iconographic Changes in the Medieval Stonework of 12th and 13th centuries”. 1. Sevgi Gönül Uluslararası Bizans Çalışmaları Sempozyumu/1st International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium, İstanbul 2007, Bildiriler. ed. A. Ödekan, N. Necipoğlu, E. Akdeniz, İstanbul 2010. s. 554-562.

Resimler

Resim1: Öğrencim E. Tok'un kamerasından 2007 yılındaki 1. Sevgi Gönül Sempozyumu'nda İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin basamaklarında grup resminde Hocam Yıldız Ötüken yetiştirdiği ve dolaylı olarak el verdiği Bizans araştırmacılarıyla.

Resim 2: S. Pekak'ın kamerasından 24 Kasım 2014 tarihindeki öğretmenler gününde, evinde, çok değer verdiği kütüphanesi önünde Prof. Dr. Yıldız Ötüken